

T.C
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
TEKSTİL VE MODA TASARIM ANASANAT DALI
TEKSTİL VE MODA TASARIM PROGRAMI

GİYSİ TASARIMI VE ÜNİSEKS KAVRAMI

(Yüksek Lisans Eser Metni)

Hazırlayan
200906089
Ramazan OSMANOĞLU

Danışman
Prof. Gaye KIRLIDÖKME BELEN

İstanbul-2019

T.C
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
TEKSTİL VE MODA TASARIM ANASANAT DALI
TEKSTİL VE MODA TASARIM PROGRAMI

GİYSİ TASARIMI VE ÜNİSEKS KAVRAMI

(Yüksek Lisans Eser Metni)

Hazırlayan
200906089
Ramazan OSMANOĞLU

Danışman
Prof. Gaye KIRLIDÖKME BELEN

İstanbul-2019

Ramazan OSMANOĞLU tarafından hazırlanan **GİYSİ TASARIMI VE ÜNİSEKS KAVRAMI** adlı bu çalışma aşağıda adları yazılı jüri üyelerince Oybirliğiyle / ~~Oyçokluğuyla~~ Yüksek Lisans Eser Metni olarak Kabul Edilmiştir.

Kabul (Sınav) Tarihi : 23/09/2019

(Jüri Üyesinin Ünvanı , Adı , Soyadı ve Kurumu) :

İmzası :

Jüri Üyesi : Prof. Gaye KIRLIDÖKME BELEN (Danışman)

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Gözde BURSALIGİL

Jüri Üyesi : Prof. Zeki ALPAN (Doğuş Üni.)

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ.....	II
ÖZET.....	III
ABSTRACT	IV
ÇİZELGE LİSTESİ.....	V
ŞEKİL LİSTESİ.....	VI
RESİM LİSTESİ.....	VII
1. GİRİŞ	1
1.1. Çalışmanın Amacı	1
1.2. Çalışmanın Yöntemi.....	1
1.3. Çalışmanın Planı	1
2. ÜNİSEKS KAVRAMI	2
2.1. Üniseks Kavramı ve Ortaya Çıkışı.....	2
2.2. Kadın Erkek Beden Ölçüleri ile Üniseks Beden Tablosu	24
2.3. Üniseks Pantolon Kalıbı ve Uygulaması.....	28
3. SONUÇ.....	43
KAYNAKLAR	48
ÖZGEÇMİŞ.....	51

ÖNSÖZ

“GİYSİ TASARIMI VE ÜNİSEKS KAVRAMI” başlıklı çalışma yaratma üretme sürecinde kadın ve erkek bedenindeki uyumu ve/veya uyumsuzluğu, giysi kalıpları açısından irdeleyip ortak (üniseks) kalıplar oluşturmak amacıyla seçilmiştir.

Tezin ana amacı üniseks kavramını araştırıp, yaratma ve üretim sürecinde üniseks giyim tarzına vurgu yaparak, kadın ve erkek bedeninde anatomiye dayalı ölçü sorunlarına ortak kalıplarla ve kuplarla çeşitli öneriler getirmektir. Çalışma sırasında giyim tasarım tarihi ve sosyolojisinden faydalanmak yoluyla, üniseks kavramının ortaya çıkışı, sebebi, gelişimi ile ilgili temel bilgileri araştırarak tekstil tasarımında üniseks kavramına katkıda bulunmaktadır.

Tez konusunun, tekstil tasarımında üniseks kavramının yaratıcı metodlarının gelişimine yardımcı olmasını ve diğer araştırmalar için bir kaynak teşkil etmesini dilerim.

Bana çalışmalarında sürekli desteğini sunan ve bilgileriyle beni yönlendiren, tez danışmanım Sayın Prof. Gaye Kırlıdökme Belen’e teşekkürlerimi sunarım.

İstanbul, Eylül 2019

Ramazan Osmanoglu

ÖZET

(GİYSİ TASARIMI VE ÜNİSEKS KAVRAMI)

İnsan anatomisi ve giysi tasarımı anlayışı, geçmişten günümüze kadın ve erkek vücut özelliklerinin sınırlarına bağlı olarak estetik açıdan çeşitli değişim ve gelişimler göstermiştir. Bunun sonucunda yaşam tarzlarındaki yenilik arayışı, kadın-erkek bedenindeki üniseks ortak uyumu düşündüğümüzde, kadın ve erkek bedenine uygun tasarımların kalıp arayışı için yapılmalıdır.

Moda, büyük halk kitleleri için cinsiyet rollerine göre farklı tarzlarda giyim anlayışı belirleyerek, yaşam tarzlarımızı etkilemektedir. Günümüzde global ölçekte pazar payı büyük olan hazır giyim markaları tarafından yapılan araştırmalar incelendiğinde, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına dönük beklentilerin üniseks giyim tasarımlarına ihtiyaç doğurduğu görülmektedir.

“Giysi Tasarımı ve Üniseks Kavramı” başlıklı çalışma, üniseks kavramının üniseks pantolon tasarımı kadın ve erkek anatomik yapısında incelendiği, kadın ve erkek bedenindeki uyumu açısından işlevsel hale dönüştürülerek uygulamasının yapıldığı, üniseks kavramı ve ortaya çıkışı, kadın erkek beden ölçüleri ile üniseks beden tablosu, üniseks pantolon kalıbı ve uygulaması araştırması başlıklı bölümlerden oluşmaktadır. Bu çalışmada uygulaması yapılmış üniseks pantolon tasarımının moda endüstrisi açısından yerini ve önemini üniseks giyim açısından görmekteyiz. Eser metni çalışmasında ortaya konan sonuçlar, tasarım eğitimi için üniseks giyim alanındaki bilgilere katkıda bulunarak, cinsiyetsiz moda yönelimlerine ilişkin çok yönlü bakış açısına sahip olmayı ve öngörü yeteneğinin geliştirilebilmesine yardımcı olacak anahtar kavramlar hakkında bilgilendirmeyi sağlamaya çalışmaktadır.

ANAHTAR KELİMELEER: Üniseks, Üniseks Giyim, İşlevsellik, Üniseks Pantolon Tasarımı

ABSTRACT

(CLOTHING DESIGN UNISEX CONCEPT)

The understanding of human anatomy and clothing design has shown various changes and developments in terms of aesthetics depending on the limits of male and female body characteristics from past to present. As a result of this, the search for innovation in lifestyles should be done for the search for molds suitable for the female and male body when we consider the unisex common harmony in the female-male body.

Fashion influences our lifestyles by identifying different styles of clothing according to gender roles for large masses of people. When the researches made by ready-made clothing brands that have a large market share in the global scale are examined, it is seen that expectations for achieving gender equality necessitate unisex clothing designs.

The study titled “Garment Design and Unisex Concept” where the concept of unisex trousers was examined in the anatomical structure of the male and female, was transformed into functional form in terms of harmony in female and male body, the concept of unisex and its emergence, unisex body table with unisex body measurements pants pattern and application research. In this study, we see the place and importance of unisex trousers design in terms of unisex clothing. The results presented in the work of the text work contribute to the knowledge in the field of unisex clothing for design education and try to provide a multi-faceted perspective on gender-based fashion orientations and provide information about key concepts that will help to develop foresight ability.

KEY WORDS: Unisex, Unisex Clothing, Functionality, Unisex Pants Design

ÇİZELGE LİSTESİ**Sayfa No**

Çizelge 2.1: Kadın, Erkek ve Üniseks Beden Ölçü Tablosu 28

ŞEKİL LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 2.1: Üniseks Pantolon Kalıpları İçin Kadın ve Erkek Beden Ölçüm Yerleri... 26	
Şekil 2.2: Pantolonda Bel ve Çevre Noktasının Belirlenmesi 29	
Şekil 2.3: Farklı Kalıplarda Pantolon Modelleri..... 30	
Şekil 2.4: Boyfriend ya da Regular Fit (Rahat Kalıp) 31	
Şekil 2.5: Pantolonlarda Bacak Yapısına Göre Farklı Kalıp Şekilleri 32	
Şekil 2.6: Üniseks Pantolon Teknik Çizimleri 37	
Şekil 2.7: P1 Model Kalıp Çizimi..... 38	
Şekil 2.8: P2 Model Kalıp Çizimi..... 39	
Şekil 2.9: P3 Model Kalıp Çizimi..... 40	

RESİM LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Resim 2.1: Anna Held Bisiklet Pantolonu Jordan, Marsh & Co. Spring and Summer 1897	3
Resim 2.2: Amelia Jenks Bloomer	4
Resim 2.3: Van Schaick, Charles: Charles Van	6
Resim 2.4: 1916 Hollanda Kadın Giyimi	6
Resim 2.5: 1920 Chanel	7
Resim 2.6: 1933 - The Chanel Camellia Motif Is Presented On A Black Suit With White Accents	8
Resim 2.7: Amerikan Ordusu Yardımcı Kadın Kuvvetleri Üniformaları	10
Resim 2.8: Bev Gerow (Nee Siciliano) ve Arkadaşı, Val S. İşe Giderken (Mayıs 1946).....	11
Resim 2.9: Denim Pantolonların Popüler Kültürde Kullanımı	12
Resim 2.10: Mara Hoffman	14
Resim 2.11: Yves Saint Laurent with Muses Betty Catroux and Loulou de la Falaise in 1969	15
Resim 2.12: Yves Saint. Laurent, 1972	16
Resim 2.13: Ditto Jeans	17
Resim 2.14: 1980'lerin Ortalarında Wall Street'teki İş Gazetesindeki Editörler	18
Resim 2.15: 1991 1 Jean Paul Gaultier –İlkbahar/Yaz Koleksiyonu 1+1=1.....	19
Resim 2.16: Rad Hourani 2013 Sonbahar Üniseks Koleksiyonu.....	20
Resim 2.17: Wood Wood Gender-Neutral DenimBy Samuel Trotman / 16.03.16... 24	24
Resim 2.18: Erkek ve Kadın Cansız Prova Mankenleri	27
Resim 2.19: Lacoste - 2019 İlkbahar/Yaz koleksiyon Çekimi H&M x Moschino Spring 2019 Ready-to-Wear Fashion Show Collection	33
Resim 2.20: The New Sustainable Unisex Denim Line by H&M	34
Resim 2.21: Landau Essentials Unisex Scrub Pants	35
Resim 2.22: H&M Üniseks Koleksiyonu - Tasarımcı Ximon Lee	36
Resim 2.23: Üniseks Pantolon Koleksiyon Fotoğraf Çekimleri	41

Resim 2.24: Üniseks Pantolon Koleksiyon Fotoğraf Çekimleri	41
Resim 2.25: Üniseks Pantolon Koleksiyon Fotoğraf Çekimleri	42
Resim 2.26: Üniseks Pantolon Koleksiyon Fotoğraf Çekimleri	42
Resim 3.1: P3 Üniseks Pantolon Ayrıntı	43
Resim 3.2: P3 Üniseks Pantolon Ayrıntı	44
Resim 3.3: P2 Üniseks Pantolondan Ayrıntı	45
Resim 3.4: P1 Üniseks Pantolondan Ayrıntı	46
Resim 3.5: Üniseks Giyim Sweatshirt Deseni.....	47

1. GİRİŞ

1.1. Çalışmanın Amacı

Çalışmanın amacı, üniseks giyim ilişkisini geniş kapsamlı araştırmak, giyim tasarımında yaratma ve üretme süreçlerinde kadın erkek bedenine uyumlu ortak kalıplar oluşturmak, bu kalıplardan yola çıkarak bir giysi (pantolon) koleksiyonu hazırlamaktır.

1.2. Çalışmanın Yöntemi

Bu çalışma literatür taraması ve giyim uygulamaları yapılarak gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın metin bölümü konu ile ilgili yerli ve yabancı yayınlar araştırılarak tekstil tasarımında atölyede elde edilen veriler ışığında şekillenmiştir. Çalışmanın eser bölümü konu ile ilgili yerli yabancı uygulamalar da irdelenerek, araştırma alanı olarak seçilen giyim atölyesinde geliştirilmiştir. Üniseks giysi tasarımında ortak oranların kurulması, üniseks pantolon kalıplarının kullanılmasının yolunu açacaktır.

1.3. Çalışmanın Planı

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde üniseks kavramın tanımı, ortaya çıkışı, çıkış sebebi, gelişimi ile ilgili temel kavramların araştırılması, ikinci bölümünde eser olarak oluşturulacak üniseks giysilerde kullanılacak kalıplar ve tasarımların ele alınıp uygulaması yapılacaktır. Üçüncü bölüm ise çalışmanın sonucundan oluşacaktır.

2. ÜNİSEKS KAVRAMI

2.1. Üniseks Kavramı ve Ortaya Çıkışı

Üniseks İngilizce kökenli bir sözcük olup, cinsiyete özgü olmayan, herhangi bir cinsiyet için uygun olan şeyleri ifade eder (Wikipedia). Her iki cinse uygun, cins farkı gözetmeyen, cinsi farkı gözetmeme İng:Üniseks ing.¹

Tek cinsiyetten ve cinsten [ju.nı,seks] oluşan kombinasyon "üniseks" terimi, hem cinsiyetler hem de erkeklerin ve kadınların benzer bir şekilde görünüp giyindikleri bir stile uygun olmak için tasarlanmış şeyleri belirtmektedir.

Kadın ve erkeğe yüklenen sınıflayıcı tanımlar dışında günümüzde üniseks kavramı eşitlik ve uyumdan kaynaklanan ihtiyacı tanımlamak için uygun olabilir. Üniseks giyim tarzı erkeklerin ve kadınların benzer şekilde görünüp giyindikleri bir stildir.²

Üniseks kavramının ortaya çıkışı, değişen sosyolojik şartlar ile kadınların erkekler gibi çalışma hayatında ve sosyal hayatta ihtiyaç duydukları giysileri kullanmayı başlayarak gerçekleşmiştir. Kadınların erkekler gibi bulunduğu şartlara yönelik benzerlik gösteren giysileri kullanmalarından ortaya çıkan terim, ilk olarak 1968'de, haftalık yayınlanan Amerikan Life dergisinde kullanılmıştır.³

¹TürkDil Kurumu Bilim ve Sanat Terimleri Sözlüğü, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts, Erişim Tarihi: 10.03.2019.

² <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/unisex>, Erişim Tarihi: 10.03.2019.

³ <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/unisex>, Erişim Tarihi: 10.03.2019.

Bisiklete binmek 19. yy sonlarında bir erkek etkinliği olarak tanımlanan bir spordur. Bu nedenle, kadınların, cinsiyet kimlikleri göz önüne alındığında, bölünmüş etek görüntüsünde diz boyu pantolonlar kullanmaları "işlevsel giyim" tarzının kadının erkek üzerinde üstünlük gösterme yönünde olmuştur. Üniseks giyimde uniformalar ve diğer birçok alternatif giysiler, kullanıcılar tarafından mesajın daha etkili olduğu için işlevsel giyimde gündelik hayatta "kullanıcıyı" işaret etmektedir. Dolayısıyla bisiklet, kadınların spor giyime yönelik tutumunu değiştiren işlevsel simgeleri olarak düşünülebilir (Resim 2.1).

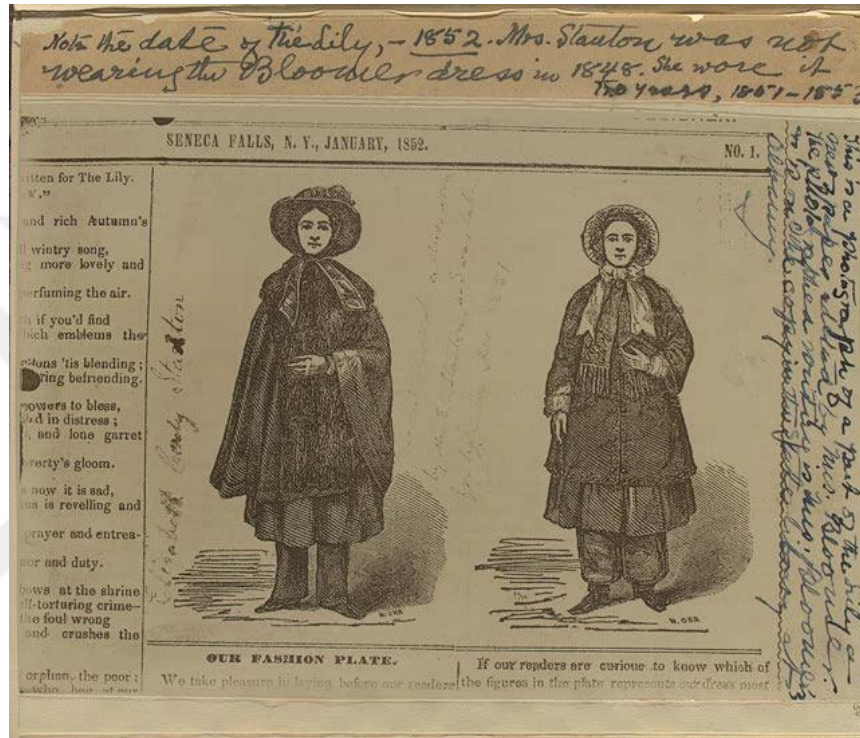

Resim 2.1: Anna Held Bisiklet Pantolonu Jordan, Marsh & Co. Spring and Summer 1897⁴

1850'li yıllarda katı cinsiyet kalıplarının sorgulanması erkek ve kadınların, sosyal yapıda değişiminin olduğu dönemlerdir. Giysilerdeki gösteriş ve hareket engelleyici unsurlar sanayi devrimine kadar sürmüştür.

⁴ <http://www.archive.org/stream/pricelist00jord#page/2/mode/2up>, Erişim Tarihi: 12.02.2019.

İlk kez Amelia Jenks Bloomer tarafından giyilen kısa büzgünlü pantolon ile kadınlar giysi reformunun temellerini atmışlardır (Resim 2.2). Pantolon kadınlara özgür hareket imkânı sağlıyor ve kadınlar kendi işlerini kendileri yaparak, kendileri giyinip kendileri çıkartabiliyorlardı.

Resim 2.2: Amelia Jenks Bloomer⁵

Cinsiyetler arası keskin hatları belirleyen ayırım, feminizm hareketi ile erkeklik unsurlarının değiştirilmesi, kadın ve erkek arasındaki giysi bazında benzerlikler görülmesine ve sosyal yapıda eşitleyici bir yapıya dönüşmesine sebep olmuştur.⁶

Giysi, bütün toplum ve kültürlerde, bir toplumdaki diğerine, en etkili bireysel ve toplumsal iletişim faktörüdür. Giysi, genellikle cinsiyetleri, yaşı, mesleki işlevi ve

⁵ Gordon Marshall, **Sosyoloji Sözlüğü**, Çev: O. Akınhay ve D. Kömürcü, Bilim ve Sanat, Ankara, 2005, 240.

⁶ <http://iowahistory.blogspot.com/2018/05/amelia-bloomer-early-suffragette.html>, Erişim Tarihi: 15.02.2019.

sosyal mevkii ayırt etmeyi sağlar ve bu simgeler başkaları tarafından rahatlıkla okunabilir.

Sosyal yaşam içerisinde erkekler gibi söz sahibi olmaya başlayan ve çalışma yaşamına giren kadınlar bu kalıpları kırmaya başlamışlardır. 19 yüzyıl ortalarında kadınların erkekler gibi aynı yasal ve siyasi haklardan yararlanma talebi ile sosyal yapıda ilk kez feminist hareketin çıkışı başlamış, feminizm hareketi ile birlikte kadının sosyal yaşamda ve iş yaşamında daha fazla varlık göstermesinin verdiği özgüven ve güç, kadın giyim tarzında da kendini göstermiştir.

Cinsiyet kalıplarını göstermeye çalışan feministler, fonksiyonel giyim kullanıcıları olarak ortak iş alanlarında kadınların durum ve şartlarına yönelik kullandıkları işçi giysilerinin toplumsal yapıda erkekler gibi hayatın her alanında yer alabileceklerini göstermiştir.

Üniseks giysileri doğru tanımanın bir yanı, "işlevsel giysiler" tarihine uzanmaktadır. Giyim eğilimi olarak iş giyiminde kullanılan askılı pantolonların erkeklerin çalışma hayatında rahat hareketlilik sağlaması ve pratik giyilmesi, kadın çalışma hayatında da kullanılmasına neden olmuştur (Resim 2.3, Resim 2.4).

Resim 2.3: Van Schaick, Charles: Charles Van⁷

Resim 2.4: 1916 Hollanda Kadın Giyimi⁸

⁷ <https://www.wisconsinhistory.org/Records/Image/IM29967>, Erişim Tarihi: 06.02.2019.

⁸ <https://tr.pinterest.com/pin/619596861208460338/>, Erişim Tarihi: 11.04.2019.

1920'lerde Chanell, erkek güç sembolü olarak görülen pantolonları kadınlar için yeniden yorumlamıştır. Coco Chanel kadınlara özgürlük ve güç veren giysilerin kendilerine olan güvenlerini artırmalarını istemiştir. Kadınların erkekler gibi pantolon giymelerini istememiş, kadının giyiminde smokini dışı yapmıştır. Erkeğe ait olarak görülen takım elbiselerin kadınlar tarafından kullanılması cinsiyetler arasındaki statü dengesinin kurulmasına ve pantolonların evrensel kadın kıyafeti olarak kabul edildiği 1970'lerin kadın feminist kurtuluş hareketine kadar sürmesini sağlamıştır (Resim 2.5).

Resim 2.5: 1920 Chanel⁹

Chanel kendini feminist olarak tanımlamamıştı, aslında feminizmin konusundan ziyade kadınlıktan bahsetmiştir. Kadınların cinsiyet engellerini aşmak için 1920'lerde ve 1950'lerde, yalnızca erkekler tarafından giyilen stilleri, kumaşları ve giyim eşyalarını, kadınların nasıl kullanabileceğini tasarımlarında göstermiştir.

⁹ <https://pixgood.com/20s-fashion-women-trousers.html>, Erişim Tarihi: 22.03.2019.

Chanel, cinsiyet engellerini yıkmak için üniseks giyimine yönelik kadın pantolonlarında kalıcı yenilikler yapmıştır (Resim 2.6).

Resim 2.6: 1933 - The Chanel Camellia Motif Is Presented On A Black Suit With White Accents¹⁰

Fikir akımları ile moda arasında güçlü bir bağlantı vardır. Üniseks modasının temelinde feminizm yatmaktadır. Feminist hareket erkek egemen toplumda kadın varlığının korunması, kadınların erkekler gibi güçlü gösteren unsurları özgürce kullanmalarını desteklemektedir.

Başlangıçta üniseks modası kadın giyimini erkek giyimin kalıplarına sokarken, daha sonra erkek giyimini kadınsı çizgilere sokarak cinsiyetler arası tarafsız dönüşümüne yönelik bireylerin biyolojik sınırlardan kurtarmıştır.

¹⁰ <https://chanelpr.tumblr.com/history>, Erişim Tarihi: 07.03.2019.

İkinci Dünya Savaşı kadın giyimi üzerinde ekonomik krizler doğrultusunda değişimler yaşatmıştır. Savaşın hâkim olduğu bu dönem, savaşın yarattığı ekonomik, politik ve sosyal koşullar ile giyim modası arasında nasıl güçlü bir ilişki olduğunu görmek açısından dikkate alınması gereken bir dönemdir. Savaşla birlikte kadın giysilerinde askeri tarz yaygınlaşmış, kadınların orduda ve sosyal hayatta aktif bir şekilde rol almaları hareket rahatlığı sağlayan giysileri tercih etmelerine, çoğu alanda erkeklerin yerini almaları ise erkeksi bir havanın hâkim olmasına sebep olmuştur. Estetik olmaktan ziyade pratik olmaya yönelen modayla birlikte giysilerin daha fonksiyonel olmaları önem kazanmıştır (Resim 2.7).

Ekonomik kriz nedeniyle ucuz ve elde olan materyallerin kullanımı yaygınlaşmış, böylece savaş sırasında keşfedilen birçok farklı işlevsel giyim malzemesi günlük hayatta yaygın bir şekilde kullanılır olmuştur. Ayrıca halkın elindeki kaynaklardan yararlanarak da nasıl şık ve yaratıcı olabildiği görülmüştür. Giyim alanında yeni bir tarz olma yolunda ilerlemeye başlayan Amerika ile birlikte giyim endüstrisine farklı kumaş ve kesimler dâhil olmuş, Amerikan stili ile birlikte günlük spor ve business (çalışma hayatı) adı verilen farklı giyim anlayışları ortaya çıkmıştır.

Hazır giyimin gelişiminin savaşla birlikte hız kazanması savaş sonrasında kârlı bir moda ticareti oluşmasını sağlamıştır.

Resim 2.7: Amerikan Ordusu Yardımcı Kadın Kuvvetleri Üniformaları¹¹

1940–1946'ların modası savaşın genel şartları ile karmaşıklaşmıştır. Pratiklik ve iş kıyafeti gibi erkek giyiminden esinlenmiş bir görünüm, giderek moda ve yeni tarzlarda görünmeye başlamıştır (Resim 8).

Kadınların şehirlerde iş gücüne katılmalarıyla başlayan erkeksi giysilerin kullanımı, özellikle iş hayatında erkeklerin kullandığı giysi özelliklerinin iş hayatında üniseks giyim açısından ortak ve eşitleyici bir konuda olduğunu göstermektedir.

İş giyiminde kullanılan tulumların ya da iş giysilerinin feminizm açısından bakıldığında erkek cinsiyetçi yapıya ait olmadığını, çalışan kadınların bedensel güç ve iş hayatında erkekler gibi var olabileceklerini vurgulamaktadır. Değişimler iş

¹¹ <https://pacificparatrooper.wordpress.com/2018/08/13/salute-to-the-women-in-uniform/>, Erişim Tarihi: 08.04.2019.

hayatında kadın rolünde olduğu gibi her iki cinsi giderek ortak bir noktaya yaklaştırmış ve bu durum fiziksel g6r6n6m de n6tr olması yolunu aralamıştır.

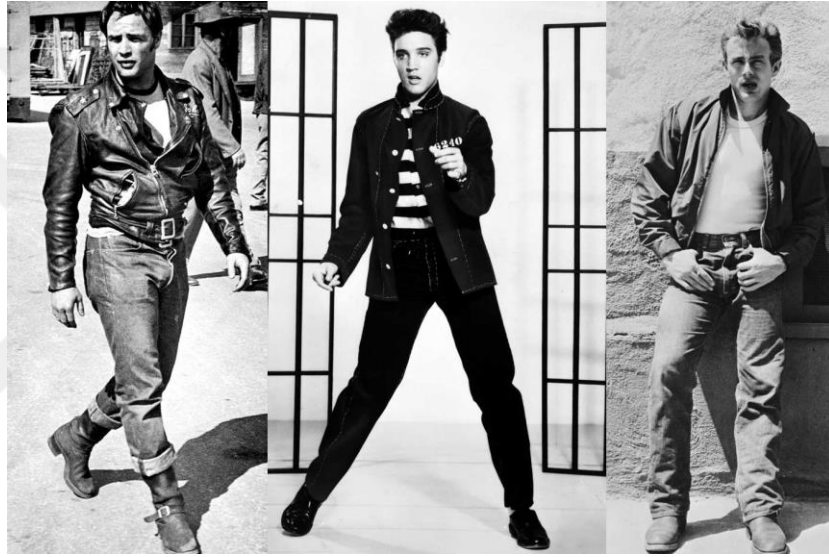

Resim 2.8: Bev Gerow (Nee Siciliano) ve Arkadaşı, Val S. İşe Giderken (Mayıs 1946)¹²

Üniseks tasarım tarihi 6zerinden ele alındığında erkek ve kadın giyim tasarımı hakkında analiz yapılırsa neden 6niseks giyim tarzının ortaya 6ıkışının a6ıklaması, 6niseks stilleri ve 6zellikleri erkek giyim 6zellikleri taşıyan tasarımların 6niseks elemanları uygulamalarına d6zenli kuralları i6inde barındırdığını g6rm6ř oluruz. Bu kuralların başında giyim tasarımı y6n6nden işlevsellik olarak erkek giysilerinin amaca y6nelik olduğunu g6rebiliriz. Bu nedenle kadınların mesleki anlamda aktif olarak rol aldığı noktalarda kadınların da ortak kullanıcılar olarak 6niseks giyimini cinsiyet tanımından uzaklaştırarak 6niseks kullanıcıları yapmaktadır.

¹² <https://www.pinterest.cl/pin/334040497339922182/>, Erişim Tarihi: 09.03.2019.

1950’lerde Hollywood sineması ile popüler kot pantolon ve tişörtler, giysilerde demokratikleşmeyi başlatmıştır. O noktaya kadar toplumda belirli bir ‘Neveau’ işçi sınıfı giysileri kullanıyordu. Yeni nesillerin çıkması için Elvis Presley, James Dean ve Marlon Brando gibi genç aktörlerin baştan çıkarıcı cazibesi, hareketli görüntü araçları ile birleşince kot ve tişörtleri yalnızca moda fenomenlerine dönüşmekle kalmamış, belki de gerçekten kabul görmüş bir üniseks giyim kültürü haline gelmiştir (Resim 2.9).

Resim 2.9: Denim Pantolonların Popüler Kültürde Kullanımı¹³

1960’lar olağandışı değişim dönemidir. Geleneksel kavramlar, yaş, cinsiyet ve sınıf tamamen yeniden tanımlanmıştır. Üniseks kavramının ortaya çıkışını hazırlayan elverişli ortam, dönem tasarımcılarını gençlik ve evrensellik ile ilgili yeni tanımları çalışmalarına dâhil etmeye itmiştir.

Cinsiyet terimi 1950’lerde biyolojik seksüelin sosyo-kültürel yönlerini tanımak için kullanılmaya başlanmıştır.

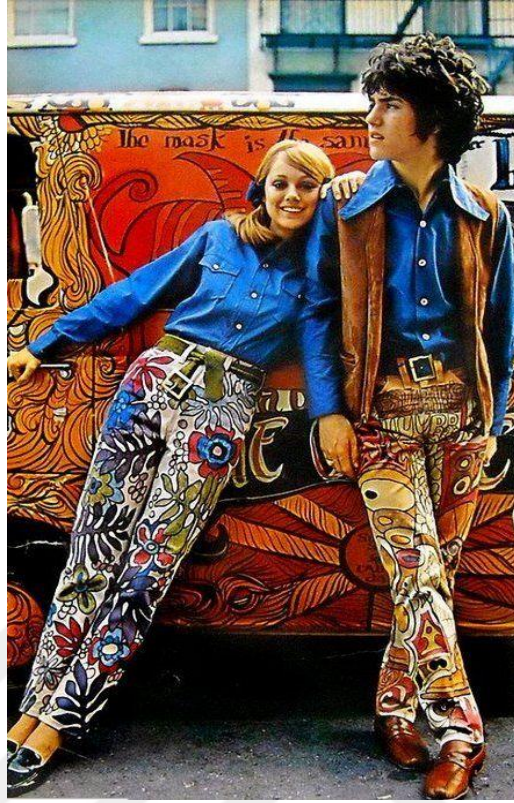
¹³ <http://www.tasteofrunway.com/en/the-washing-diary-denim.html/>, Erişim Tarihi: 07.03.2019.

Üniseks eğilimi gençler tarafından 1960'ların hippie hareketi ile ortaya çıkmıştır. Kadın ve erkek bedeninin özgürlüğü ile ortaya çıkan akım, cinsel ve sosyal sınıflamanın olmadığı düşüncesini savunmuştur (Resim 2.10). Amerika moda endüstrisi bir yıl içinde 1968'de büyük oranda üniseks akıma katkı sağlamıştır. 1960-1970'li yılların üniseks modası karmaşık, cinsiyet çizgilerini aşmak istemiş ve erkeksi eğilimi tek güzellik olarak görmüştür. ABD alışveriş merkezlerinde üniseks moda için özel bölümler oluşturmuş ancak çoğu 1969'da kapatılmıştır.

Üniseks kavramı, 1960'ların sonuna doğru hem kadın ve hem erkeğe uygun olarak tasarlanan giysileri belirtmek için kullanılmıştır. Bundan önceki moda akımları ise cinsel kimliğin net olarak çizilmesini sağlamıştır.¹⁴

Toplumsal cinsiyet ayrımına karşı üniseks giyim toplumsal kadın ve erkek rollerin kurtuluşu ve giyim tarzı haline gelmiştir. Egemen modanın kadın ve erkek rollerine yükledikleri toplumsal ve cinsel ayrımlarını protesto eden akıma dönüşmüştür.

¹⁴ Jennifer Park, **Unisex Clothing**, *Encyclopedia of Clothing and Fashion*, Ed. Valeria Steele, Volume: 3, Thomson Gale, Farmington Hills, 2005, 382.

Resim 2.10: Mara Hoffman¹⁵

Yves Saint Laurent (YSL) 1969’da Paris’te ilk Rive Ganche butiğini açtığında kadınların giyimde kendilerini özgürleştirmeye başladığını hatırlatarak, “erkekleri prangalarından kurtarmak istiyorum” demiştir. Üniseks olarak tasarladığı gabardin kumaştan safari takımıyla ve kadınlara yönelik smokinleriyle Saint Laurent, cinsiyetler ötesi felsefesini ifade etmiştir (Resim 2.11).

¹⁵ <https://tr.pinterest.com/pin/421508846357501518/?lp=true>, Erişim Tarihi: 03.03.2019.

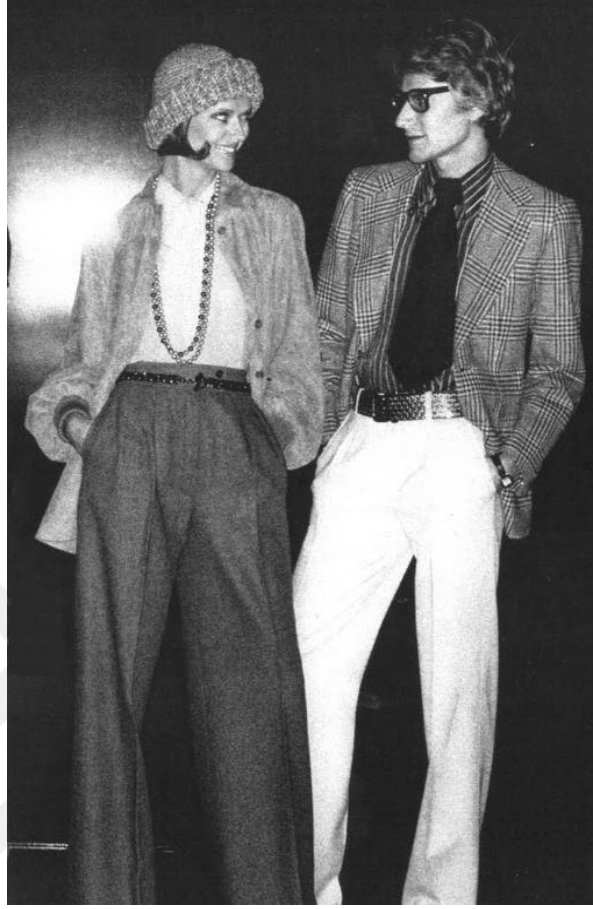
Resim 2.11: Yves Saint Laurent with Muses Betty Catroux and Loulou de la Falaise in 1969¹⁶

“1970’lerde hem Avrupa’da hem ülkemizde üniseks modası doruk noktasına ulaşmıştır”.¹⁷ Yves Laurent kadınların erkeksi görünümünü savunurken, punk grunde rock alt kültürel hareketleri görsel androjen tasarımlarla bir kimlik kurmuştur.

Kadınların özgürleşmesi iş ortamlarında erkek modasından izler taşıyan giysileri kullanmaları feminizm giyim modasında çalışan kadınların sembolü haline gelmiştir. Yves Saint Laurent toplumsal cinsiyet algısını yok ederek, kadınların moda akımlarının dikte ettikleri kimliğin dışında, farklı statülerde de bulunabileceğini göstermiştir (Resim 2.12).

¹⁶ <https://www.theguardian.com/fashion/2011/nov/08/loulou-de-la-falaise>, Erişim Tarihi: 07.04.2019.

¹⁷ Sevim Aydınç, **Çalışan Kadınların Giysi Tercihlerinde Rol Oynayan Bazı Psiko Sosyal ve Ekonomik Değişkenler**, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2001, 19.

Resim 2.12: Yves Saint. Laurent, 1972¹⁸

Üniseks etkisi androjen, kitlesel pazar perakende ve kavramsal giysiler gibi modadaki çeşitli temaları kapsayacak şekilde gelişim göstermiştir. Üniseks modası, feminizm açısından, kadınların erkekler ile arasındaki giyimden kaynaklanan farkları ortadan kaldırmıştır.

¹⁸ <http://www.dazeddigital.com/fashion/gallery/20127/6/how-yves-saint-laurent-changed-fashion>, Erişim Tarihi: 13.04.2019.

Resim 2.13: Ditto Jeans¹⁹

1970’li yılların önemli markalarından Ditto Jeans erkekler için tasarladığı pantolonların bayanlar tarafından satın alındığını fark edince pantolonlara erkek bedenlerinin yanı sıra kadın beden etiketleri de eklemiştir. On yıldan kısa süre içinde erkek müşterilerin yerine kadınların ilgisinden dolayı sadece tüketici kitlesi kadınlar olmuştur (Resim 2.13).

Kadınların erkeklere ait giysi tarzlarını kullanmaları ve özellikle 1980’li yıllardan sonra “erkeksi giysiler” giymek, ciddi, ağır, kendine güvenli ve güçlü görünmek anlamına gelmiştir ve moda sistemi de bunu desteklemiştir.

1980’li yıllarda kadınlar, erkek egemen iş dünyasında etek ya da pantolonlu takım elbiseler giymiş, vatkalı ceketler tercih etmişlerdir ve profesyonel iş kadını imajına ait yeni giysileri moda dünyasına sokmuşlardır (Resim 2.14).

¹⁹ <http://kathiego.blogspot.com/2017/04/dittos-jeans-1970s-iconic-womens-pants.html>, Erişim Tarihi: 11.01.2019.

Erkeksi görünüm sağlayan takım elbiseler, üniseks giyim açısından ofiste çalışan kadınlar için sembolik bir statü dengesini kuran üniformalara dönüşmüştür.

Resim 2.14: 1980'lerin Ortalarında Wall Street'teki İş Gazetesindeki Editörler²⁰

Jean Paul Gaultier 1991 yılında Paris'teki bir defilesinde koleksiyonunda erkekler için etek görünümlü pantolonlar tasarlayan, erkekler ve kadınlar için bir giysi koleksiyonu oluşturarak cinsel dimorfizm (çift biçimcilik) konusunu ele almıştır. Koleksiyonun adını sayılarla belirttiği gibi cinsel kimliğin tasarımlar üzerinde belirleyici etkisinin olmadığını göstermiştir (Resim 2.15).

Tasarımcının geçmiş yıllardan günümüze erkek giyiminden bazı unsurları (pantolon, kravat vs.) kadınlarca benimsenmiş olduğunu fakat erkekler açısından bakıldığında kadın giyiminden parçaların erkeklerce kullanılmasının tabu olarak

²⁰ <https://www.genderavenger.com/blog/womentofollow-movement>, Erişim Tarihi: 12.02.2019.

görüldüğü dönemde yaşadığımızı, cinsiyetler arasındaki genel ayrımı algısını değiştirmeye yönelik bir farkındalıkla tasarımlarını yapmakta olduğunu görmekteyiz.

Resim 2.15: 1991 Jean Paul Gaultier –İlkbahar/Yaz Koleksiyonu 1+1=1²¹

Günümüzde cinsiyetsiz kreasyonlarıyla bilinen Kanadalı moda tasarımcı Rad Hourani'yi de üniseks giyim ile ilgili tasarımlar yapanlara örnek gösterebiliriz. Houraniye göre bir şeyleri sınırlamak mantıklı değildir. Bir erkek kadın gibi giyinebilir ya da tam tersi kadın da erkek gibi görünebilir (Resim 2.16).

²¹ <https://tr.pinterest.com/chelseansimaket/jean-paul-gaultier>, Erişim Tarihi: 01.03.2019.

Resim 2.16: Rad Hourani 2013 Sonbahar Üniseks Koleksiyonu²²

Üniseks kavramı sosyolojik açıdan ele alındığında biyolojik yönden kadın ve erkek cinsiyetinin toplum ve kültür tarafından yüklenmiş rolleri dışında toplumsal üniseks kavramının moda sektöründeki yerine ilişkin önemini sosyolojik açıdan tekrar gözden geçirmek gerektiğini düşünüyorum.

Toplumsal cinsiyet olgusu insana yönelik bir konudur. İnsan yaşamının temel ihtiyaçları arasında örtünme ve giyinme eyleminin ortaya çıkışı, moda tasarımı ile ilişkili öğeler bulunduğu çevreye giyim tarzı ile ilgili mesajlar verir.

Toplumsal cinsiyet konusunda en kapsamlı araştırmaları Amerika’da psikiyatrist ve psikanalist Robert Stoller yapmıştır. 1968 tarihli “Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet”

²² <https://thefashiontalk.wordpress.com/2013/05/13/rad-by-rad-hourani-unisex-collection-6/>, Erişim Tarihi: 15.02.2019.

isimli kitabında kadınlık ve erkeklik durumlarını birbirinden ayırmak için bu kavramı ilk kez kullanmıştır.²³

Eşitsizlik ve toplumlardaki hiyerarşik düzen geçmişten itibaren eleştirilmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında toplumda politik ve sosyal eşitlik düşüncesinin etkileriyle kadın modasında erkek stiline yönelme görülmüştür.

Her ne kadar moda kadınları sık sık erkek giyimine ait unsurlarla tarzları benimsemeye teşvik etse de batı toplumunun normları giyimi kadınlık ve erkeklik üzerinde temellendirmiştir.”²⁴

Kadın erkeğin yerini alabilecek durumda olduğunun farkına savaş sırasında varmıştır. Birinci Dünya Savaşı sırasında çalışma hayatında erkeksi giysiler giymeye başlamış ve oğlan çocuğu görünümünde olmuştur.

Üniseks modası kadınlık ve erkek arasında giyimden kaynaklanan farkları ortadan kaldırmıştır. 1970’lerde hem Avrupa’da hem ülkemizde üniseks modası doruk noktasına ulaşmıştır.”²⁵

Giyim eyleminin ortaya çıkarmış olduğu diğer bir gerçeklik; toplumsal yapıda cinsiyet kavramının sembolik olarak ayrımının yapılmasını zorunlu kılmıştır.

Giysilerin renk ve biçimsel olarak sahip olduğu özellikler kültürden kültüre farklılıklar içerse dahi genel çerçevede toplumun cinsiyet kimliğini ya da cinsiyet rolleri gibi kavramların da bir nevi dili olmuştur.

²³ Ann Oakley, **Sex, Gender and Society**, Temple Smith, London, İngiltere, 1972.

²⁴ Fred Davis, **Moda Kültür ve Kimlik**, Çev: Ö. Arıkan, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1997, 54.

²⁵ Aydınç, 19.

Toplumsal cinsiyet konusu ve giysi arasındaki ilişkinin varlığı yadsınamaz bir durum gibi görünmektedir. Amn Okle “toplumsal cinsiyet bir kültür meselesidir” demiştir.

Gençlik giyiminde rahatlık, sadelik sembolü blue jean’ler, spor giysi ve gençlik giyim en canlı örnekleridir. Blue jean’ler spor giysi ve gençlik giyiminde rahatlık, sadelik ve eşitlikçilik sembolüdür. Bir örneği ile sınıf ayrımcılığını ortadan kaldırmakta olup kadın ya da erkek herkese anonim bir toplumsal kimlik vermektedir.²⁶

Topumda kadınlara erkeklerden daha zayıf bir toplumsal konum atfedilmiş olduğu ortadadır. Cinsiyet statüsü farklılığının vurgulanıp uygulamaya konulma biçimlerinden biri de giyimdir. Bu nedenle erkek hâkimiyetindeki toplumda cinsiyete özgü giyim önemi bizleri görünümün toplumsallaşma mekanizmasını daha yakından incelemeye zorlamaktadır.²⁷

John Berger'e göre; “erkekler harekete geçer, kadınlar görünür”. Üniseks giyim görünümünü daha da ileri götürmek için Berger, batı Avrupa kültürlerinde erkeklerin rolünün aktif sayıldığını ve kadınların pasif olarak kabul edildiğini veya farklı bir şekilde ifade edildiğini iddia etmektedir.

Günümüzde kadın ve erkek için tasarlanan giysilerdeki keskin ayrım ortadan kalkmaya başlamıştır. Toplumsal cinsiyet normlarının birbirinden net çizgilerle ayırdığı iki cins, ortak bir noktada birleşebilmiştir.

²⁶ Mahmut Tezcan, “Giyim Olgusuna Sosyo-Kültürel Bakış ve Türlerde Giyim”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 1983, Cilt. 16, Sayı. 1, 270.

²⁷ Mark Gottdiener, **Postmodern Göstergeler**, Çev: E. Cengiz, H. Gür ve A. Nur, İmge Kitapevi Yayınları, Ankara, 2005, 308.

Tüketim toplumunda cinsiyet kavramı, tasarımcılar tarafından cinsiyet farklılıklarının tasarımları etkileyen bir değer olmadığı düşüncesi olarak görülmektedir.

Üniseks giyimde kadınların da erkekler gibi sosyal hayatlarında ortak kullanıcılar olduğunu ve erkek görüntüsüne benzer unsurların tamamlayıcısı olmadığı görülmektedir.

Erkeklik görüntüsündeki eleştiriler, cinsiyetler arası ayrımın ortadan kaldırılmasına, yeni bakış açısı ile şekillenen cinsiyetsiz nötr giysi tasarımları için bir yenilik olmuştur.

Tarafsız ve cinsiyet kimliğini yıkan nötr fikirler, üniseks moda kavramı içinde yeni olmasına rağmen son yıllarda büyük bir kültürel değişim yaratmıştır.

Günümüzde ABD, Avrupa ve Doğu'da nötr giyinme akımı, tasarımcılar tarafından cinsiyete özel ve cinsiyetsiz giyim arasındaki farkı kapatmıştır. Her cinsiyetten, yaştan şekil ve boyuttaki modellere defilelerde ve kampanyalarda yer veren bağımsız markalar, endüstrinin standartlarını yeniden belirlemektedir.

Demokratik ve nötr denim giyim tarzına örnek olarak Wood Wood markasını örnek verebiliriz. Bu marka cinsiyet göstergeleri olmayan koleksiyonlar sunmaktadır (Resim 2.17).

Kadın ve erkekler için dönüştürülebilir ve nötr tarzlardaki giysiler, herhangi bir cinsiyet veya yaşa yönelik tasarlanmadığını göstermektedir. Belirsizlik kavramı üniseks tasarımları bu yönde evrensel yapmaktadır.

Üniseks giyiminde 90'lar tarafsız mütevazî cinsiyetçiliğın ve kişisel kimliklerin kabul edilmesi anlayışının ötesinde nötr giyim akımı ile desteklenerek, kişiler tarafından yenilik olarak görölmektedir.

Resim 2.17: Wood Wood Gender-Neutral DenimBy Samuel Trotman / 16.03.16²⁸

2.2. Kadın Erkek Beden Ölçüleri ile Üniseks Beden Tablosu

Üniseks beden yapısını doğru şekilde anlamak için öncelikle kadın ve erkek beden anatomisindeki farklılıkları doğru belirlemek gerekir. Kadın vücutları erkek vücutları ile karşılaştırıldığında anatomik oranlarına standart ölçülerin dışında zıt farklılıklar görülebilir. Normal olmayan erkek kadın vücut yapılarının beden oranları

²⁸ https://www.wgsn.com/content/board_viewer/#/64880/page/1, Erişim Tarihi: 11.03.2019.

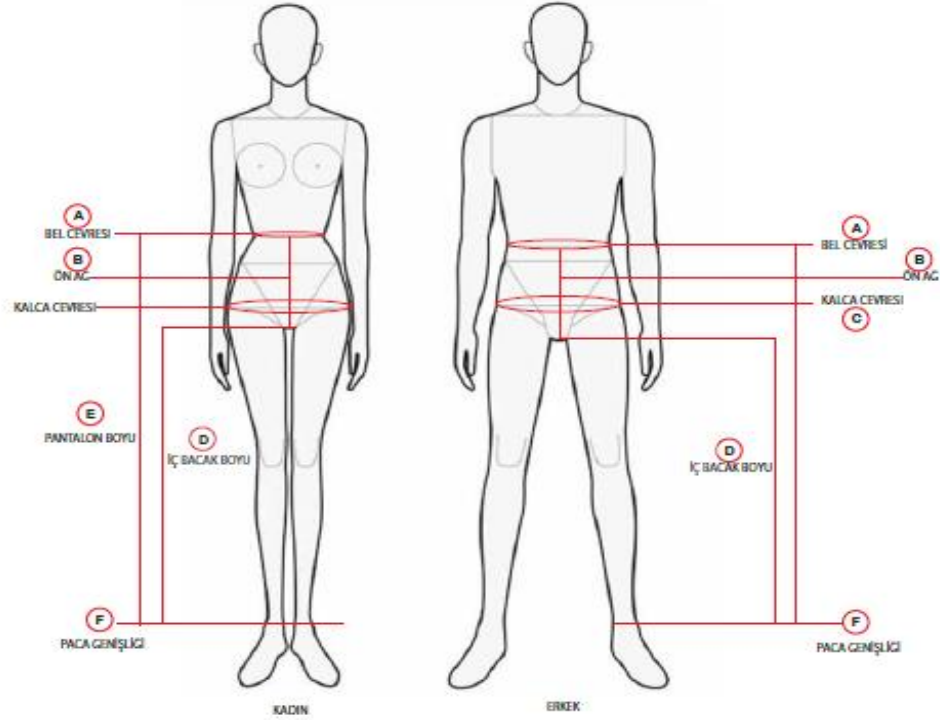
ölçülerinin değişmesine sebep oluştursa da üniseks beden için standart beden yapıları ele alınarak ortak bir ölçü tablosu oluşturulmuştur.

Erkek ve kadınlarda anatomik farklılıklar Şekil 2.1’de gösterilmiştir;

- Bel çevresi: Erkeklerin bel çevresi kadınlardan daha geniş bir yapıdadır (A)
- Ön ve arka ağ mesafesi (B)
- Kadın basen çevresinin erkek basen çevresinden büyük olması (C)
- Erkek iç bacak boyunun kadınlardan yüksek olması (D)
- Ayak ölçüsündeki farklılık (Erkeklerin paça çevresinin kadınlara göre geniş olması) (E)
- Bacak boyu.(F)

Üniseks pantolon kalıpları için atölye ortamında uluslararası standartlara uygun cansız prova mankenleri esas alınarak ölçüler oluşturulmuştur (Resim18).

BEDEN ÖLÇÜM YERLERİ

Şekil 2.1: Üniseks Pantolon Kalıpları İçin Kadın ve Erkek Beden Ölçüm Yerleri

Erkek ve kadın bedeninde ortaya çıkan ölçü farklılıkları yukarıda belirtilmiştir. Araştırmaya göre; kadın ve erkek ölçülerini belirlemede tüketicinin ırk ve cinsiyetinin özelliklerine göre özel olarak hazırlanmış cansız prova mankenleri kullanılır. Prova mankenlerinin hazır giyimde sadece markanın hedef kitlesine yönelik anatomik olarak doğru analiz edilmiş yapıları da vardır. Bu çalışma atölye ortamında Türk standartlarına uygun prova mankenleri seçilerek gerçekleştirilmiştir. Görülen aksaklıklar hazırlanan kalıplar üzerinde düzeltmeler yapılarak giderilmelidir (Resim 2.18).

Resim 2.18: Erkek ve Kadın Cansız Prova Mankenleri

Yardımcı ölçüler, temel ölçülerden hesaplanarak bulunan ölçülerdir. Kalıp hazırlama tekniğine göre oranlama yöntemiyle hazırlanmıştır. Türk beden ölçülerine göre hazırlanmış standart ölçü tablosu ve kalıp hazırlama sistemi yoktur. Halen hazır giyim sektöründe, değişik ülkelerin ölçü tabloları ve kalıp hazırlama sistemleri kullanılmaktadır (Müller, Pfaff, İngiliz kalıp hazırlama sistemi vb.). Bu ölçülerin en uygun ölçü tablosundan alınması gerekir.

- Bütün boy (Bb): Kişinin baş dâhil çıplak ayakla alınan boy ölçüsüdür.
- Bel (Bl): Bel çukurundan ve yere paralel olarak alınan ölçüdür.
- Kalça (Klç): Kalçanın en geniş yerinden yere paralel olarak alınan ölçüdür.
- Kalça düşüklüğü (Kd): Bel ile kalça arası yandan ölçülür.
- Yan boy (Yb): Belden yere kadar alınır.
- İç boy (İb): Ağ bitiminden yere kadar alınır.

- Bilek genişliği (Bg): Bilek kemiği üzerinden alınır.

Temel ölçünün tanımı vücut üzerinden alınan ölçülerdir. Kadın ve erkek beden ölçülerindeki anatomik farklılıklar değerlendirilerek; kadın için 25–30 yaş aralığı için ölçü olarak (36 S) beden belirlenmiş, erkek 25–30 yaş aralığı içinde (32 S) bedenden yola çıkılarak ortak 30 (M) üniseks beden ölçüsü elde edilmiştir (Çizelge 2.1).

Çizelge 2.1: Kadın, Erkek ve Üniseks Beden Ölçü Tablosu

	KADIN			ERKEK			ÜNİSEKS		
	S	M	M	S	M	L	S	M	L
BEDEN									
A-BEL ÇEVRESİ	75	79	83	79	83	87	77	81	85
B-ÖN AĞ	20	22	24	23	25	27	21.5	23.5	23.5
C-KALÇA ÇEVRESİ	95	99	103	92	96	100	93.5	97.5	101.5
D-İÇ BACAĞ BOYU	70	73	76	76	80	84	73	76.5	80
E-PANTOLON BOYU	62	65	68	62	66	70	62	62.5	69
F-PAÇA GENİŞLİĞİ	16	16	16	18	19	20	17	17.5	18

2.3. Üniseks Pantolon Kalıbı ve Uygulaması

“Pantolon belden başlayan genellikle ayak bileklerine kadar inen bir giysi türü olarak tanımlanmıştır”.²⁹ İnsan bedeninde bacak yapısını saran ve ağ yardımı ile ikiye bölünmüş kadın ve erkeklerin kullandığı giysi türüne pantolon denir. Pantolon tasarımında ağ yüksekliği ve bacak yapısı baz alındığında farklı fitlerde (kalıplarda) görülmektedir.

Üniseks pantolon kalıbı uygulaması kadın erkek beden ölçülerinden alınan bilgiye göre oluşturulan üniseks beden ölçüleri kalıp aşamasından önce anatomik farklılıklardan kaynaklı ölçü zıtlıkları tespit edilmiştir. Bu sorunların kadın ve erkek

²⁹ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.548c6002c28bb0.35846291, Erişim Tarihi: 02.04.2019.

bel çevre genişliği, ön beden farklılıklarından dolayı ağ düşüklüğündeki ölçü değerlerindeki değişiklikler ve kalça çevre genişliği ile ilgili olduğu anlaşılmıştır.

Vücut ölçülerine göre kalıp elde etmek için ölçü almak gerekir. Her kalıp sisteminin kendi özelliğine göre ölçü alma tekniği vardır. Sistemin başarısı ölçü alma tekniğinin iyi kavranmasına ve kullanılmasına bağlıdır. Ölçü iyi alındığı zaman elde edilen kalıplar vücuda uygunluk gösterir. Kalıplarda çıkan kusurlar yine ölçülerin iyi kontrol edilmesiyle düzeltilebilir.

Üniseks pantolon tasarımlarında anatomik olarak pantolonun kalıbını belirleyen önemli nokta bel kemer seviyesinin başlangıcıdır. Üniseks pantolon için kalıpta yüksek bel uygulanmıştır. Bel yapısında oluşturulan değişik ölçü değerleri ile düşük bel (low rise), orta bel (mid rise) ve yüksek bel (high rise) modeller oluşturulmaktadır (Şekil 2.2).

Şekil 2.2: Pantolonda Bel ve Çevre Noktasının Belirlenmesi³⁰

³⁰ <https://www.stitchfix.com/women/blog/fashion-tips/your-perfect-jeans/>, Erişim Tarihi: 04.02.2019.

Bacak yapısından dizlere uzanan bilek üstü ve bilek altı seviyesinde de daralan ve genişleyen ölçülendirmelerle farklı kalıplar elde etmek mümkündür (Şekil 2.3).

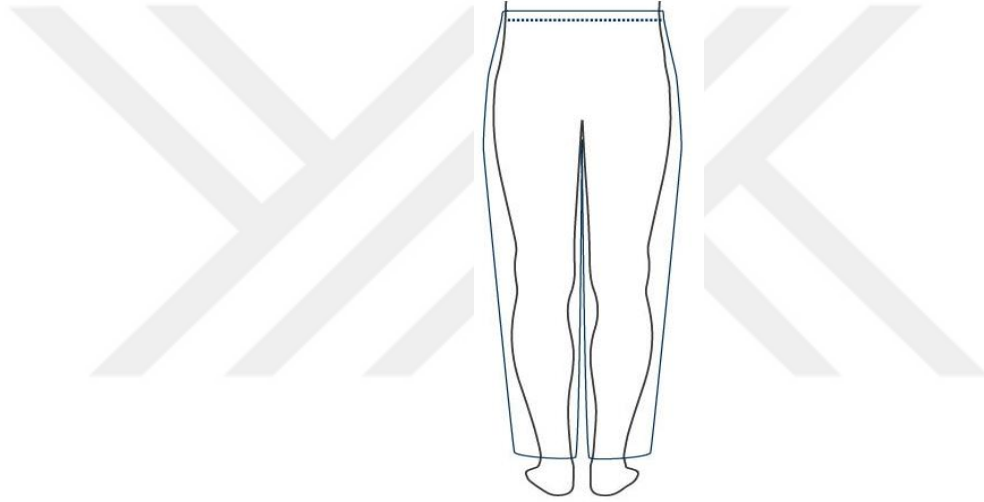

Şekil 2.3: Farklı Kalıplarda Pantolon Modelleri³¹

Pantolonda kullanılan uluslararası kalıp (fit) adları;

³¹ <https://fashioninfographics.com/page/2>, Erişim Tarihi: 01.04.2019.

- 1) Dar kalıp (Skinny); kadın ve erkek anatomisine göre bacak yapısını saran kalıplardır. Dar pantolon kalıplarda kumaşın yapısında atkı ya da çözgü ipliğinde kumaşa esneklik kazandırmak için likra lif kullanılmalıdır.
- 2) Rahat kalıp (regular fit); erkek beden özelliğinden yola çıkarak çalışılmış bol kadın pantolon kalıbıdır. Üniseks pantolon kalıbı için bu kalıp uygunluk göstermektedir. Temel kalıbın beden ile sınırlarını görebiliriz (Şekil 2.4).

Şekil 2.4: Boyfriend ya da Regular Fit (Rahat Kalıp)

Boyfriend ya da regular fit (rahat kalıp) üniseks pantolon kalıpları için baz oluşturmaktadır.

- 3) Düz kalıp (Straight fit); pantolon modeline verilen isimdir. Bacak yapısı diz noktasından bilek noktasına kadar düz yapıdadır.
- 4) Bot seviyesinde (Boot cut); pantolon modeline verilen isimdir. Beden boyu olarak bilek üstü İngilizce karşılığı bot seviyesinde biten ve dizden paça seviyesine kadar genişlemiş kalıplardır.

- 5) Geniş bol paça (Flare fit); bedenin ağ başlangıç seviyesinden ya da diz seviyesinden genişleyerek bacak bileği ya da topuk seviyesine kadar uzanır.

Dar kalıp Erkek pantolonu gibi Düz kalıp Bot seviyesinde geniş paça Geniş paça

Şekil 2.5: Pantolonlarda Bacak Yapısına Göre Farklı Kalıp Şekilleri³²

Üniseks pantolonların günümüzde kullanıldığı alanlar;

Spor pantolonlar; rahat, pratik giyim özelliği olan beden hareketlerine uyumlu, sportif çalışmalarda ve seyahatlerde kullanılır. Bu pantolon tipleri üniseks pantolonlar içinde yer alabilir (Resim 2.19).

³² <https://www.stitchfix.com/women/blog/fashion-tips/your-perfect-jeans/>, Erişim Tarihi: 04.02.2019.

Resim 2.19: Lacoste - 2019 İlkbahar/Yaz koleksiyon Çekimi H&M x Moschino Spring 2019 Ready-to-Wear Fashion Show Collection

Günlük pantolon giyimi evde, günlük yaşamımızın tüm alanlarında kullanılan rahat modellerdir. Denim pantolonlar üniseks giyimi çok iyi tanımladığı gibi erkek ve kadınlar tarafından kullanılan kumaş ve kalıp özelliği olarak cinsiyetsiz giysilerdir (Resim 2.20).

Resim 2.20: The New Sustainable Unisex Denim Line by H&M³³

İş pantolonları; çalışan kişiler için rahat ve işlevsel olması önemlidir. Kumaş yapısının dayanıklı ve leke çıkarma özelliğinin olduğu ütü gerektirmeyen türde giysilerdir.

³³ https://www2.hm.com/en_us/women.html, Erişim Tarihi: 03.03.2019.

Resim 2.21: Landau Essentials Unisex Scrub Pants³⁴

Üniseks pantolon kullanımına duyulan ihtiyaca yönelik, giyim tasarımında amaca uygun, mesleki gruba yönelik hizmet etmesi ve işlevsel olması önem arz etmektedir.

Sağlık sektöründe çalışan doktorlar ve sağlık çalışanları tarafından pantolon yapısında kadın ve erkek bedenine uygun kalıplarda kullanımı basit ve rahat bir kalıpta olduğunu görebiliriz. Üniseks pantolonlar pratik kullanım özelliği ve zaman açısından kolay giyilebildiğinden dolayı tercih edilmektedir (Resim 2.21).

Yeni kalıp pantolonlar moda akımlarının sezon içinde ön gördüğü tasarımcıların koleksiyonlarında yer alan farklı kumaş ve kalıplarda, çeşitli aksesuarlarla desteklenen giysilerdir. Üniseks giyimden ilham alarak Ximon Lee tarafından “H&M üniseks” koleksiyonunda cinsiyetsiz giysi tasarımları yer almaktadır (Resim 2.22).

³⁴ <https://www.scrubsandbeyond.com/landau-essentials-unisex-scrub-pants.html>, Erişim Tarihi: 03.02.2019.

Resim 2.22: H&M Üniseks Koleksiyonu - Tasarımcı Ximon Lee³⁵

Bu çalışmada eser olarak hazırlanan üniseks pantolonlar için üniseks kalıbının dikim sonrası görüntüsü göz önüne alınarak günlük yaşamda sıklıkla kullandığımız denim kumaş tercih edilmiştir. Nötr bir yapıda olan kumaş renksiz olup % 100 pamuktan üretilmiştir. Kumaş dokuma yapısı çapraz ve 1/2 veya 2/1 olan dimi olarak dokunmuştur. İplik ağırlığı 10 ons dur.

Bel çevresini fonksiyonel yapmak için;

P1 modeli için bel çevresinden çıkan ve bir kuşak yardımı ile bedeni daraltan ve genişleten bir yapı düşünülmüştür.

1) Bu çalışmalarda bel çevresi kadınlar için 75 cm, erkekler için 79 cm olarak belirlenmiştir. Buna göre + 4 cm'lik bu fark için aşağıdaki uygulamalar yapılmıştır:

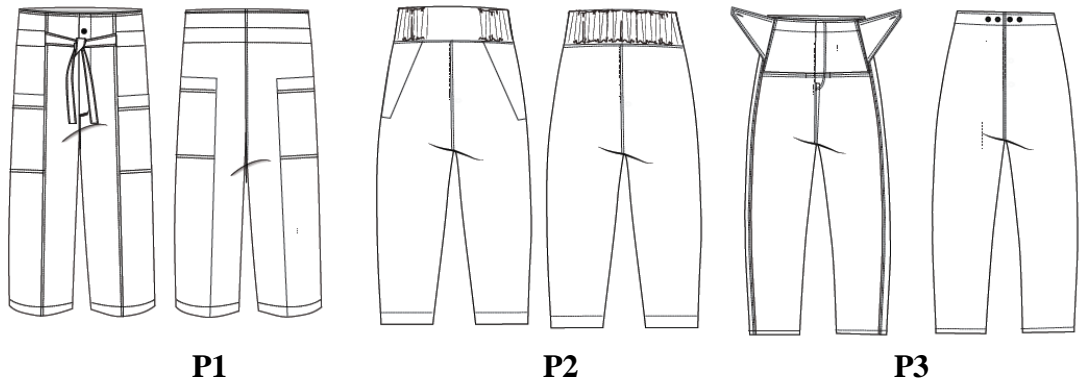
³⁵ <http://www.wcity.com/articles/fashion/h-m-launches-unisex-collection-with-ximon-lee.html>
Erişim Tarihi: 09 Ekim 2018.

2) P2 modeli için beden içine ek kemer lastiği konularak bel çevresinin esnetilmesi düşünülmüştür.

3) P3 modeli için önden arkaya uzayan apoletler eklenmiş, iç ve dış olmak üzere düğmeler ile sabitlenmesi sağlanarak, bel ölçüsünün istenilen ölçülere getirilmesi düşünülmüştür.

Kadın ve erkek ağırlıklarının ortak ölçülere getirilmesi için ise; kadınlarda ağırlığın ön kısmı 20, arka kısmı 23 cm olarak, erkeklerde ise 22 ve 25 cm olarak belirlenmiştir. Bu sorunu çözmek için tasarımda yüksek ağırlık çalışılmıştır.

Pantolon boyları için yapılan ölçümlerde erkeklerin iç bacak boy ölçüsünün, kadın iç bacak boyundan uzun olduğundan çalışmada, iç bacak boyu erkeklerde 76 cm, kadınlarda 70 cm olarak belirlenmiştir (Şekil 2.6).

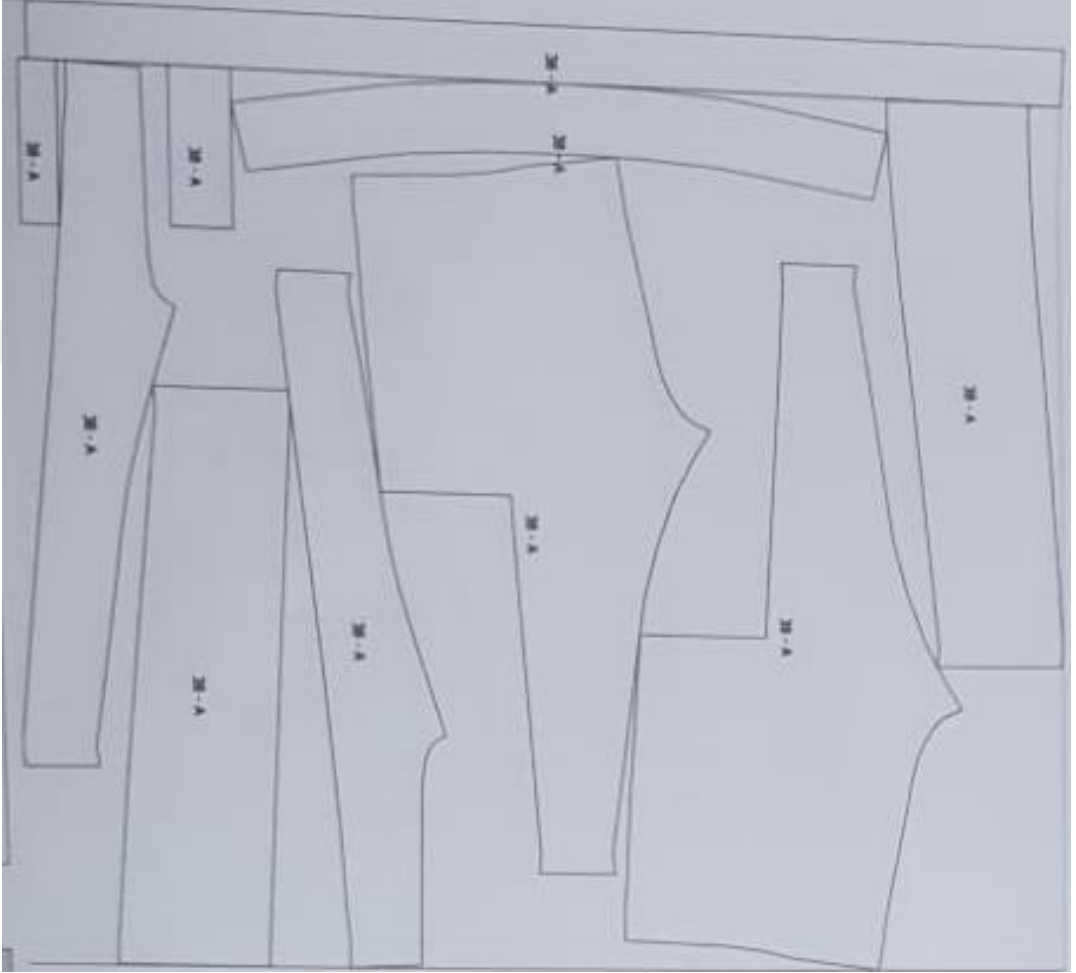

Şekil 2.6: Üniseks Pantolon Teknik Çizimleri

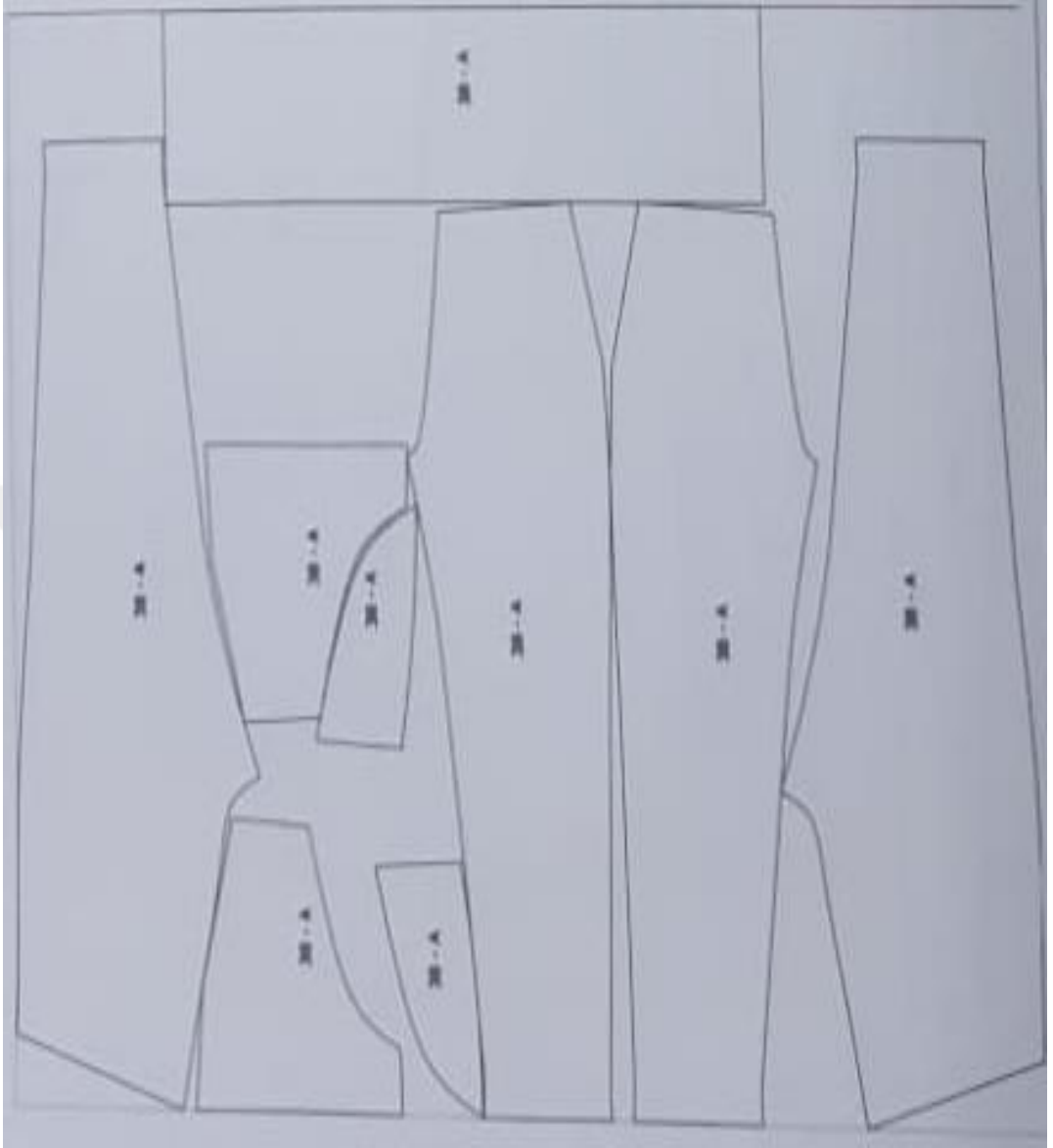
Kalıplar bilgisayar ortamında Gerber V8 programında hazırlanmadan önce bazı pantolonlar kadın ve erkek bedenleri arasında fit prova değerlendirmesine alınmış, bedenler arasındaki farklılıkların uygulamalı olarak görülmesi sağlanmıştır.

Uygulamanın sağlıklı olması için erkek baz kalıbı erkekte, yine erkek baz kalıbı kadında denenmiş, bedenler arasında oluşan sorunlar uygulamalı olarak görülmüştür.

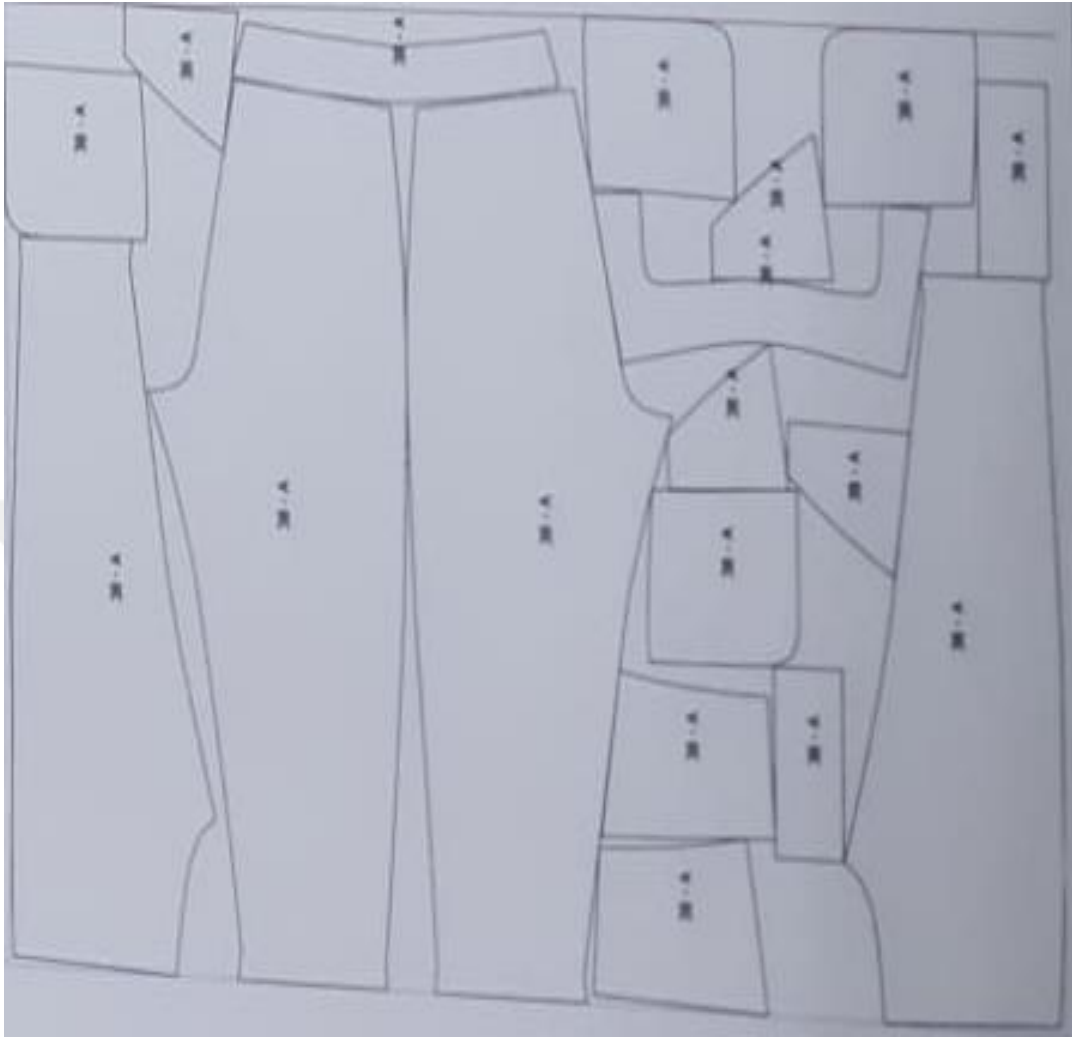
Erkek bedeninden kadın beden yapısına yapılan çözümler yukarıda belirtilen uygulamaların tümü için uygulanmıştır (Şekil 2.7, 2.8, 2.9).

Şekil 2.7: P1 Model Kalıp Çizimi

Şekil 2.8: P2 Model Kalıp Çizimi

Şekil 2.9: P3 Model Kalıp Çizimi

Hazırlanan kalıplarla üniseks beden ölçülerine uygun üç farklı tasarımda pantolonların dikimi yapılmıştır.

Üniseks pantolonlar 25-35 yaş kadın ve erkekler tarafından denenmiş ve anatomik olarak rahat oldukları görülmüştür (Resim 2.23, 2.24, 2.25, 2.26).

Resim 2.23: Üniseks Pantolon Koleksiyon Fotoğraf Çekimleri

Resim 2.24: Üniseks Pantolon Koleksiyon Fotoğraf Çekimleri

Resim 2.25: Üniseks Pantolon Koleksiyon Fotoğraf Çekimleri

Resim 2.26: Üniseks Pantolon Koleksiyon Fotoğraf Çekimleri

3. SONUÇ

Bu çalışmanın eser kısmında uygulaması yapılan üniseks pantolon tasarımlarında sosyal mesaj olarak kadınsı ya da erkeksi unsurların taşınmamasına dikkat edilmiştir. Tasarlanan üniseks pantolonların cinsiyetsiz görünmeleri amaçlanmıştır. Tasarım değeri olarak yapılan uygulamalarda tüm tasarım unsurunu taşıyan parçaların bir fonksiyonel amaca hizmet etmesi önemsenmiştir.

Araştırmalar ve çalışmalar göstermiştir ki bedensel farklılıkların en önemli noktası bel çevresidir. P3 kodlu tasarımda bu sorunun kalıp açısından çözülmesi, geniş erkek bel çevresinin kadın için daraltılabilmesi için arka beden kemer ortasına uzanan apoletlerin dört adet düğme ile belin genişletip daraltılması sağlanmıştır (Resim 3.1, Resim 3.2).

Resim 3.1: P3 Üniseks Pantolon Ayrıntı

Resim 3.2: P3 Üniseks Pantolon Ayrıntı

P2 kodlu pantolon tasarımında kemer yapısı içten pervazlı olarak düşünülmüş ve dikiş yardımı ile içten dikilmiştir.

Beden ön yapısında kesikler cep giriş özelliği taşıyarak, ceplerin kesimi ve biçimlendirilmesi kullanışlı ama cinsiyetsiz bir tarz doğrultusunda düşünülmüştür.

Pantolon giyiminde cepler cinsiyeti hatırlatan önemli bölümlerdir. Burada her iki cinsinde kullanabileceği bir cep modeli tercih edilmiştir.

Uygulamanın tasarım aşamasında P3 modelinden farkı önden bağlanan kemerdur. Bu kemer bağlanarak, belin daraltılması veya genişletilmesine yardımcı olmaktadır. Pantolonun ön kısmında bulunan ve belde sonlanan çift dikişin (kesik) her iki yanında üstten girişli cepler bulunmaktadır. Pantolonun kullanımı önden fermuar ve ön kemer noktasında bulunan tek düğmeden yapılmaktadır. P2 modelinde kalıp için seçilen kumaş yine 100% pamukludur (Resim 3.2).

Resim 3.3: P2 Üniseks Pantolondan Ayrıntı

P1 kodlu pantolon tasarımında kemer içinde 8 cm eninde şerit lastik kullanılmıştır. Şerit lastik 2 cm'lik iki sıra dikiş ile dikilmiştir.

P2 ve P3 modellerindeki tasarımlarda bel çevresindeki daraltma işlemleri kemer ya da ek apoletler kullanılarak yapılmış olup P1 modeli için bele dikilen şerit lastik bant ile bel yapısına esneklik kazandırılmıştır. Bedenin iki yanında cep girişleri bulunmaktadır. İç cep pervazları içten geniş paylarda kesilmiş ve beden dikişler ile sabitlenmiştir (Resim 3.3).

Resim 3.4: P1 Üniseks Pantolondan Ayrıntı

Giyim tasarımı ve üniseks kavramı ile ilgili çalışma kapsamında, üniseks giyimin kişinin sosyal eşitlik biyo-özgürlük tanımlamasının gelişmesine rahatlıkla katkı sunabileceği sonucuna varılmıştır (Biyo-özgürlük kadın ve erkeğin biyolojik farklılıklarının birbirlerine üstünlük gösteremeyeceği, kişinin fiziksel yapısının bireyler arası eşit ve evrensel olarak benzer olduğunu ifade etmektedir).

Bu çalışma, biyo-iktidar oluşuma karşı giyim tasarım unsurlarının yaratıcılık konusunda sınırların ortadan kaldırılması düşüncesini ele alarak, kadın cinsiyetini erkeğin bir tamamlayıcısı ya da tersi olarak inşa edilemeyeceğini ortaya koymaktadır.

Giyim tasarımı ve üniseks kavramı konulu eser metninin sonucunu özetleyen yazı, üniseks pantolonlara eşlik eden kapüşonlu sweatshirtlere desen olarak düşünülmüştür (Resim 3.5).

Resim 3.5: Üniseks Giyim Sweatshirt Deseni

KAYNAKLAR

AYDINÇ, Sevim (2001). **Çalışan Kadınların Giysi Tercihlerinde Rol Oynayan Bazı Psiko Sosyal ve Ekonomik Değişkenler**, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

TEZCAN, Mahmut (1983). "Giyim Olgusuna Sosyo-Kültürel Bakış ve Türlerde Giyim", **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, Cilt. 16, Sayı. 1, 255-276.

DAVİS, Fred (1997). **Moda Kültür ve Kimlik**, Çev: Ö. Arıkan, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

GOTTDIENER, Mark (2005). **Postmodern Göstergeler**, Çev: E. Cengiz, H. Gür ve A. Nur, İmge Kitapevi Yayınları, Ankara.

MARSHALL, Gordon (2005). **Sosyoloji Sözlüğü**, Çev: O. Akınhay ve D. Kömürcü, Bilim ve Sanat, Ankara.

OAKLEY, Ann (1972). **Sex, Gender and Society**, Temple Smith, London, Angleterre.

PARK, Jennifer (2005). **Unisex Clothing, Encyclopedia of Clothing and Fashion**, Ed. Valeria Steele, Volume: 3, Thomson Gale, Farmington Hills.

İnternet Kaynakları:

<http://iowahistory.blogspot.com/2018/05/amelia-bloomer-early-suffragette.html>, Erişim Tarihi: 15.02.2019.

<http://kathiego.blogspot.com/2017/04/dittos-jeans-1970s-iconic-womens-pants.html>, Erişim Tarihi: 11.01.2019.

<http://www.archive.org/stream/pricelist00jord#page/2/mode/2up>, Erişim Tarihi: 12.02.2019.

<http://www.dazeddigital.com/fashion/gallery/20127/6/how-yves-saint-laurent-changed-fashion>, Erişim Tarihi: 13.04.2019.

<http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/unisex>, Erişim Tarihi: 10.03.2019.

<http://www.tasteofrunway.com/en/the-washing-diary-denim.html/>, Erişim Tarihi: 07.03.2019.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.548c6002c28bb0.35846291, Erişim Tarihi: 02.04.2019.

<http://www.wcity.com/articles/fashion/h-m-launches-unisex-collection-with-ximon-llLee.html> Erişim Tarihi: 09 Ekim 2018.

<https://chanelpr.tumblr.com/history>, Erişim Tarihi: 07.03.2019.

<https://fashioninfographics.com/page/2>, Erişim Tarihi: 01.04.2019.

<https://tr.pinterest.com/pin/619596861208460338/>, Erişim Tarihi: 11.04.2019.

<https://pixgood.com/20s-fashion-women-trousers.html>, Erişim Tarihi: 22.03.2019.

<https://pacificparatrooper.wordpress.com/2018/08/13/salute-to-the-women-in-uniform/>, Erişim Tarihi: 08.04.2019.

<https://tr.pinterest.com/chelseansimaket/jean-paul-gaultier>, Erişim Tarihi: 01.03.2019.

<https://tr.pinterest.com/pin/421508846357501518/?lp=true>, Erişim Tarihi: 03.03.2019.

<https://thefashiontalk.wordpress.com/2013/05/13/rad-by-rad-hourani-unisex-collection-6/>, Erişim Tarihi: 15.02.2019.

<https://www.alpinetrek.co.uk/patagonia-triolet-pants-waterproof-trousers-bf/>
<https://tr.pinterest.com/ctznsofhumanity/>
<https://tr.pinterest.com/pin/118430665177828047/Kai> D., Pants
 Inspiration <https://tr.pinterest.com/pin/763712049281581107/Adriana>
 Mckenzi, Men's, Erişim Tarihi: 01.02.2019.

https://www2.hm.com/en_us/women.html, Erişim Tarihi: 03.03.2019.

<https://www.genderavenger.com/blog/womentofollow-movement>, Erişim Tarihi: 12.02.2019.

<https://www.pinterest.cl/pin/334040497339922182/>, Erişim Tarihi: 09.03.2019.

<https://www.scrubsandbeyond.com/landau-essentials-unisex-scrub-pants.html>,
Erişim Tarihi: 03.02.2019.

<https://www.stitchfix.com/women/blog/fashion-tips/your-perfect-jeans/>, Erişim
Tarihi: 04.02.2019.

<https://www.theguardian.com/fashion/2011/nov/08/loulou-de-la-falaise>, Erişim
Tarihi: 07.04.2019.

https://www.wgsn.com/content/board_viewer/#/64880/page/1, Erişim Tarihi:
11.03.2019.

<https://www.wisconsinhistory.org/Records/Image/IM29967>, Erişim Tarihi:
06.02.2019.

Türk Dil Kurumu Bilim ve Sanat Terimleri Sözlüğü. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts, Erişim Tarihi: 10.03.2019.

ÖZGEÇMİŞ

1983 yılında Yunanistan'da doğdu. 2001 yılında Bursa Anadolu Güzel Sanatlar Lisesinden mezun oldu. 2006 yılında Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Tekstil Bölümü'nden mezun oldu. 2009 yılında Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Tekstil ve Moda Tasarım Ana Sanat Dalı'nda yüksek lisans eğitimine başladı. 2006 yılından beri Tekstil Endüstrisinde tasarımcı olarak çalışmalarına devam etmektedir.